

Laikam Valdis gribējis, lai par viņu uzraksta

Vienkāršība, dabas skaistums un cilvēku attiecību patiesums liek ķerties pie grāmatas rakstīšanas

Jau rakstījām, ka septembra beigās kaimiņnovada Sausnējas pagastā tika atvērta Bebru pamatskolas skolotājas Lindas Šmites grāmata "Valdis. Ne tikai Staburaga bērns", kas vēsta par rakstnieku Valdi, īstajā vārdā Voldemāru Zālīti. Aizvadītās nedēļas nogalē grāmatas atklāšanas pasākums notika Aizkraukles novada centrālajā bibliotēkā.

IVETAS SKABAS
TEKSTS UN FOTO

Šis bija arī pirmais Kristīnes Vilsones, kopš viņa vada novada centrālo bibliotēku, rīkotais pasākums. To atbalstīja Latvijas Nacionālā bibliotēka (LNB) kā notikumu cikla "Latviešu grāmatai 500" aktivitāti. "Lindas Šmites jaunā grāmata saistīta ar mūsu novadu, tādējādi tas tiek popularizēts. Valdis bija rakstnieks, ievērojams pedagogs. Apkopojām visu, kas mūsu bibliotēkā ir par Valdi, ir pieejami pārējie Lindas Šmites darbi. Pēdējā grāmata vēl nebija izdota, mēs šo tēmu pietieciām LNB, un mūs atbalstīja," teic Kristīne Vilsonē.

Pretrunu plosīta personība

"Man šķiet, šī grāmata no visām manām ir vispamanītākā, visgaidītākā un, iespējams, visnovērtētākā," apsvēcinājusies ar sanākušajiem, sacīja Linda Šmite. "Par to runāts radio, esmu aicināta uz intervijām. Laikam Valdis gribējis, lai par viņu uzraksta, jo visu savu mūžu viņš bijis pretrunu plosīta personība. Juties nenovērtēts, juties palicis savu laikabiedru ēnā. Viens vienīgais darbs ir "Staburaga bērni", ko mēs par viņu zinājam līdz šim. Es brīnos, kāpēc neviens iepriekš neko par Valdi nebija pētījis un uzrakstījis. Kad šo grāmatu 28. septembrī (tā bija rakstnieka dzimšanas diena) atvērām Sausnējas muzejā, likās, ka jutām viņa klātbūtni."

Grāmatas aizsākums rodams pandēmijas laikā, kad visi strādāja mājās. Linda Šmite nespēj izskaidrot, kāpēc viņas rokās no plaukta iegūla tieši Valda "Staburaga bērni", kas savulaik izdota "Sprīdīša bibliotēkas" sērijā. Šī darba fragmentus viņa bija lasījusi sākumskolas laikā mācību grāmatā. Arī studiju laikā mācību programmā kā autoram, tā šim darbam netika pievērsta īpaša uzmanība. Šī grāmata Lindu ļoti savilņoja. Laikam jau vienkāršība un dabas skaistums, cilvēku attiecību patiesums. "Domāju, tā nevar noliekt grāmatu un visu aizmirst! Kā es varu mierīgi sēdēt, ja tepat, Sausnējas

ir muzejs, tepat Valdis ir dzimis, bet es nekā par viņu nezinu!"

"Iekāpj" tajā pašā valodas stilā

Tad nu kādā pēcpusdienā Linda devās uz muzeju. Tē bija rakstnieka iepriekšējie darbi, kas radīti pirms "Staburaga bērniem", bija romāns dzejā "Juris Brasa, gāršas dēls un mantinieks". "Atvedu visu mājās ar domu, ka vajadzētu uzrakstīt. Arī Valdis, tāpat kā Imants Ziedonis, kopā ar Jāni Kriškānu (pedagogs, skolu vēsturnieks, izdevniecību darbinieks, bibliotekārs, bibliotekārās domas teorētiķis — aut.) Kurzemi apceļojis kājām un uzrakstījis savu redzējumu un aprakstu. "Juris Brasa", biezs, biezs romāns dzejoļos, iznācis 1926. gadā, laikam arī bija pirmizdevums. Tur ir tehniska kļūda un tipogrāfijas brāķis — lapas ir neatgrieztas. Es biju pirmā lasītāja, ar nazīti atgriezu, lai var izlasīt. Kāpēc man bija svarīgi to darīt? Es zināju, ka Valdis par prototipu izmantojis sevi un sava brālēna dēlu Jāni Zālīti, kas bija Latvijas pirmais apsardzības ministrs, arī krietns vīrs no Zālīšu dzimtas. Man to visu vajadzēja kārtīgi iepazīt un "izurbt" to romānu, lai sajustu, kāds Valdis bijis. "Staburaga bērnos" viņš sevi rāda kā bērnu, savukārt "Jurī Brasā" — kā pieaugušu jaunekli. Visu izlasot un saliekot kopā, sāka veidoties teksts. Es "iekāpu" tajā pašā valodas stilā, izteiksmē, kā ir uzrakstīti "Staburaga bērni", tad viss tādā vieglā slidējumā gāja uz priekšu. Grūtību man nebija nekādu, romāns nāca diezgan viegli, viss salikās hronoloģiskā secībā," teic rakstniece.

25 gadus vada skolu

Kāds bija Valdis? Samērā šerpa rakstura un visas lietas sauca īstajos vārdos. Viņš sacīja: "Milēt tautu nozīmē teikt tai nežēlīgu patiesību."

Kā jau dārznieka dēls, ārkārtīgi pareizs un godīgs cilvēks. Paklausīgs tēva dēls, mājās allaž cieņā bija grāmatas un lasīšana. Rakstnieks bērniņā tēvam solīja, ka daudz mācīsies, jo grib zināt visu, visu, un izdarīs kaut ko lielu, lai par viņu dzird, lai draugs uzzina. Šo solījumu Valdis arī pildīja. Pabeidza Kuldīgas skolotāju institūtu, tad Viļņas skolotāju institūtu. Mācību iestādi absolvēja ar sudraba medaļu un ieguva tiesības strādāt pilsētas skolā. Fricis Brivzemnieks viņu uzaicināja strādāt uz Rīgu. Būt par skolotāju Rīgā lauku puisim bija liels pagodinājums. Pēc dažiem gadiem Voldemārs Zālītis kļuva par apvienoto elementārskolu pārzini (mūsdienās —

direktors). Šajā darbā viņš aizvadīja 25 gadus, mācību iestāde bija pāraugskola. Par darbu cara laikā saņēma Staņislavska ordeni, brīvvalsts laikā — Triju Zvaigžņu ordeni. Zālītis visu sevi atdeva darbam, darbojās biedrībās, strādāja par tulko-tāju, pie "Konversācijas vārdnīcas" izveides un daudz kur citur. Aizejot pensijā un atskatoties uz padarīto, rakstnieks sacīja: "Nu zvirbuli vien šaudīti, mednis palika neskartas." Viņš gribēja izdarīt daudz — pamatīgi un kārtīgi.

Arī šodien Rīgas Valda Zālīša pamatskola tiek uzskatīta par prestižu izglītības iestādi. Lai uzrakstītu grāmatu, Linda devās uz šo skolu. Te pandēmija, tad remonts, brīvlaiks, kas liedza rakstniecei iekļūt mācību iestādē. Tikai ceturtajā reizē viņa tika gan skolā, gan muzejā. Tad jau grāmata pēc Valda atmiņām bija uzrakstīta. "Kā es varu laist grāmatu uz tipogrāfiju, ja tajā skolā neesmu bijusi? Neilgi pirms nodošanas drukāšanai skolā tiku," saka Linda. Tomēr muzejā nekādu papildinformāciju viņa neatrada.

Paliek sava darba ēnā

Valdim ir saistība arī ar mūsu pusi. Vispirms kā "Staburaga bērnam". Pēc gadiem rakstnieka brālis nopirka māju Kokneses "Jaunkalniņos", kur pabija arī Linda. Vieta ir saglabājusī tā laika elpu, kas arī palīdzēja rakstīšanai. Koknesē Valdis bija ticis ar Rūdolfu Blaumani, kurš tajā laikā strādāja Alaines muižā. Jāteic, Kokneses laiks bija skaistākais Voldemāra Zālīša dzīvē.

"Staburaga bērni" pie lasītājiem nonāca 1895. gadā. Pēc tam 25 gadus šo darbu neviens vairs neatcerējās. Kad Latvijas brīvvalsts laikā tika izdota sērija "Latviešu rakstnieki skolu jaunatnei", kā pēdējais darbs aiz Annas Brigaderes, Viļa Plūdoņa, Doku Ata un citiem autoriem bija Valda "Staburaga bērni". Tad nu tas tika pamanīts un rakstnieku padarīja tik slavenu, ka viņš palika sava darba ēnā. Viņu vairs negodāja vārdā un uzvārdā, bet gan kā "Staburaga bērnu" autoru. Arī

LINDA ŠMITE: "Grūtību man nebija nekādu, romāns nāca diezgan viegli, viss salikās hronoloģiskā secībā."

viņa meitu gleznotāju Irmu Zālīti dēvēja par "Staburaga bērnu" autora meitu. Savukārt romānu dzejā "Juris Brasa, gāršas dēls un mantinieks" šāds liktenis nepiemeklēja.

Manuskripts tika iesniegts izdevniecībā "Latvijas Mediji". Samērā ilgi nācās gaidīt finansējumu, lai varētu izdot grāmatu. Kad Kultūrkapitāla fonds atbalstīja grāmatas izdošanu, sākās rediģēšanas darbs, kaut ko nācās arī svītrot. Septembrī grāmata devās ceļā pie lasītājiem. "Spilgts un iedrošs "Staburaga bērnu" autora portretējums precīzā laikmeta šķēsgriezumā," tā par Lindas

Šmites jaunāko veikumu teikusi izdevniecības "Latvijas Mediji" redaktore Linda Kusiņa-Šulce.

Pasākums, kas aizritēja sirsnīgā gaisotnē, atklāja daudz interesantu faktu gan par rakstnieku, kura vārds labi zināms, bet ko aizēnojis aizmirstības plīvurs, gan arī par notikumiem mūsu novada dzīvē pirms vairāk nekā 100 gadiem. Liels paldies Lindai Šmitei par nozīmīgo veikumu! Taču četriem no klātesošajiem pasākuma apmeklētājiem beidzās ar pārsteigumu, jo viņi izlozes ceļā laimēja kādu no rakstnieces grāmatām. ♦